

ශ්‍රී ලංකාවේ තෙත් බිම් පරිසර පද්ධති හා ඊට අදාළ නීතිය සැකෙවින්....

නීතිඥ සුගත් අතපත්තු
නීති නිලධාරී
පරිසර යුක්ති කේන්ද්‍රය

ලෝකයේ පවත්නා පරිසර පද්ධති අතුරින් සුවිශේෂී ස්ථානයක් තෙත් බිම් පරිසර පද්ධති සඳහා ලැබේ. ඒ මක්නිසාද යත් ජෛව විවිධත්වය අතින් පොහොසත් පරිසර පද්ධතින් අතුරින් තෙත් බිම් වලට හිමි වන්නේ වැදගත් තැනක් වන බැවිනි. මත්ස්‍ය සම්පත හා අනෙකුත් ජීවීන්ගේ පැවැත්මටත්, ශාක සන්නතියේ පැවැත්මටත් තෙත් බිම්වලින් ලැබෙන්නේ මනා පිටිවහලකි.

1991 දී ඉරානයේ රම්සාර් නගරයේ දී තෙත් බිම් ආරක්ෂා කිරීම සහ සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා ඇති කර ගන්නා ලද රම්සාර් සම්මුතියට අනුව,

“පහළ උදම් මට්ටමේ සිට (බාදිය මට්ටමේ) මීටර් 6 ට අඩු මුහුදු ප්‍රදේශ (කොරල් පර, මුහුදු තෘණ යනාදි) ද ඇතුළත්ව ගලා යන හෝ නිශ්චලව පවත්නා මිරිදිය, කිවුල් දිය හෝ ලවණ දියෙන් තාවකාලිකව හෝ ස්ථිරව යට වී ඇති ස්වභාවික හෝ කෘතිම ජලාශ, වගුරු බිම්, විල්ලු, ජල මාර්ග, හැල ඉඩම් හෝ පීටි ඉඩම් යනාදිය තෙත් බිම් ලෙස සැලකේ”

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය තෙත් බිම් නිර්වචනය කර ඇත්තේ,

ජලයෙන් වැසී පවතින හෝ ජලයෙන් සංතෘප්ත වූ හෝ පාංශු ව්‍යුහයක් සහිත වාර්ෂික දේශගුණ වක්‍රයෙහි විශේෂ වැදගත්කමක් දරණ භූමි ප්‍රදේශයක් වශයෙනි.

එකී නිර්වචනයන් අනුව පැහැදිලි වන්නේ සරල විග්‍රහය තුළ තෙත් බිමක් යනු ජලය මූලික කොට ගෙන නිර්මාණය වන හා ජලය මගින් ක්‍රියාකාරීත්වය හා ගති ලක්ෂණ පාලනය කරන්නා වූ පරිසර පද්ධතියක් යන්නයි.

1971 සම්මත කළ රම්සාර් සම්මුතියට අනුව ආසියානු තෙත් බිම් නාමාවලියක් 1989 වසරේදී හඳුන්වා දුන් අතර ජාත්‍යන්තර වටිනාකමක් සහිත ආසියානු තෙත් බිම් 947ක් මෙම නාමාවලියට ඇතුළත් කර ඇති අතර ඉන් 41 ක් ම ශ්‍රී ලංකාවට අයත් වේ. මෙම තෙත් බිම් 41 න් 08ක් ශිෂ්‍යයෙන් විනාශ වීමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇති බව ලෝක සංරක්ෂණ සංගමය (IUCN) ප්‍රකාශ කරයි. එකී නාමාවලියට අමතරව තවත් තෙත් බිම් 44 ක් ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වැදගත්කමකින් යුක්ත තෙත් බිම් ලෙස හඳුනා ගෙන ඇත.

තෙත් බිම් ආරක්ෂා කළ යුතු වන්නේ ඇයි?

1. ශාක හා සතුන් රැසකගේ ජන්ම භූමි හා වාසස්ථාන ලෙස වැදගත් වීම.
2. ශාක, සතුන් හා ඛනිජ වර්ග රාශියක නිෂ්පාදන මූලය ලෙස තෙත් බිම් ක්‍රියා කිරීම.
3. ජල සම්පාදනය හා ප්‍රවාහන පහසුකම් සැපයීම.
4. ගං වතුර පාලනය කිරීම.
5. වෙරළ බාදනය හා සුළඟේ වේගය පාලනය කිරීම.
6. රැකියා සැපයීමේ මූලාශ්‍රයක් ලෙස ක්‍රියා කිරීම. (මත්ස්‍ය කර්මාන්තය)
7. ජලය පිරිසිදු කිරීම.
8. මිනිසාට කායික මානසික සුවයක් ලබා දෙන සෞන්දර්යාත්මක පරිසරයක් නිර්මාණය කිරීම.
9. ශාක හා සතුන් පිළිබඳ අධ්‍යයනය කරන්නන්ට මෙම පරිසර පද්ධති පර්යේෂණාගාරයක් ලෙස ක්‍රියා කිරීම.
10. කැලි කසළ, අපවිත්‍ර ජලය රැඳවුම් ස්ථාන ලෙස වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු කිරීම.
11. ප්‍රෝටීන් ප්‍රභවයක් ලෙස ක්‍රියා කිරීම.

මෙරට තෙත් බිම් පරිසර පද්ධති විනාශ වීම සඳහා බලපා ඇති සාධක

1. තෙත් බිම් ගොඩ කිරීම.
නාගරීකරණය, නාගරික ජන සංඛ්‍යාව ඉහළ යාම, ජනාවාස ශීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වීම, යනාදි අවශ්‍යතා සඳහා ඉඩම් පරිහරණයේදී වැඩි වශයෙන් තෙත් බිම් පරිසර පද්ධති විනාශ කරනු දැකිය හැක.
2. බොහෝ තෙත් බිම් ලුණු ලේවායන් හා ඉස්සන් කොටු ඉදි කිරීම වැනි කාර්යයන් සඳහා යොදා ගැනීම.
උදා - පුත්තලම කලපුව
3. පටු අරමුණු වෙනුවෙන් තෙත් බිම් සම්පත් සුරා කෑම.
කඩොලාන ශාක පද්ධතිය විනාශ කිරීම, සංචාරක හෝටල් ඉදිකිරීම, තෙත් බිම් පරිසර පද්ධතිවලින් හමුවන සුවිශේෂී මසුන් සිප්පි කටු හා කොරල් පර ඇතුළු විවිධ ජීවීන් හොර රහසේ අපනයනය කිරීම, අසීමිත ලෙස සිදු කරන වැලි ගොඩ දැමීම මේ අතර ප්‍රධාන වේ.

4. පරිසර දූෂණය

කෘෂි රසායන ද්‍රව්‍ය, පොලිතින් හා ඝන අපද්‍රව්‍ය, තෙල් වර්ග හා කාර්මික අපසන්ධන විශාල වශයෙන් මෙම පරිසර පද්ධති සඳහා බැහැර කිරීම.

5. ආක්‍රමණශීලී ශාක හා සත්ව විශේෂ ව්‍යාප්තිය.

තෙත් බිම් ආරක්ෂා කිරීම සම්බන්ධයෙන් ගෙන ඇති ක්‍රියා මාර්ග

ශ්‍රී ලංකාවේ තෙත් බිම් සංරක්ෂණය සම්බන්ධයෙන් වැදගත් වන පනතක් ලෙස 1937 වන සත්ව හා වෘක්ෂලතා ආඥා පනත හඳුන්වා දිය හැකිය. විශේෂයෙන්ම ඉහතින් සඳහන් කළ තෙත් බිම් වැඩි ප්‍රමාණයක පාලනය භාරව කටයුතු කරන්නේ වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. ඒ පනත ප්‍රකාරව වැඩි ප්‍රමාණයක තෙත් බිම් සත්ව අභය භූමි හා වෙනත් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කරමිනි.

තවද 1989 වර්ෂයේදී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් තෙත් බිම් රැක ගැනීම සඳහා වන අතුරු තෙත් බිම් ක්‍රියාකාරී කමිටුව ස්ථාපිත කිරීම හා තෙත් බිම් කොමිසමක් ඇති කර ඒ හරහා නීති හා ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීම ද මේ සඳහා ගන්නා ලද වැදගත් පියවරයන් ලෙස හඳුන්වා දිය හැක. මීට අමතරව මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ තෙත් බිම් සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය ද මෙහිදී වැදගත් කොට සැලකිය හැකිය.

මීට අමතරව 1980 අංක 47 දරණ ජාතික පාරිසරික පනතේ අංක 23 (ආ) (1) වගන්තිය යටතේ සහ ඊට අදාලව නිකුත් කර ඇති 1993 ජුනි 24 වන දිනැති අංක 772/22 දරණ අති විශේෂ ගැසට් පත්‍රය මගින් ද මෙරට පිහිටි සමහර තෙත් බිම් කුමන කටයුත්තක් සඳහා හෝ පූර්ව ලිඛිත අනුමැතියකින් තොරව ගොඩ කිරීම සම්පූර්ණයෙන්ම තහනම් කර ඇත.

1. 1988 අංක 03 දරණ ජාතික උරුම වන භූමි පනත සහ කැලෑ ආඥා පනතින් ආවරණය වන ප්‍රදේශ
2. පස සංරක්ෂණ පනත යටතේ ප්‍රකාශිත පරිදි බාදනය විය හැකි ප්‍රදේශ
3. ගං වතුරින් ආරක්ෂා වීමේ ආඥා පනත යටතේ ප්‍රකාශිත ගං වතුර ප්‍රදේශයක් සහ 1982 අංක 52 දරණ පනතින් සංශෝධිත 1968 අංක 15 දරණ ශ්‍රී ලංකාවේ ඉඩම් ගොඩ කිරීමේ සහ සංවර්ධනය කිරීමේ පනතින් ප්‍රකාශිත ගං වතුරින් ආරක්ෂා වීමේ ප්‍රදේශ
4. දිය පහරේ මාර්ගයේ කවර හෝ ස්ථානයක දී මීටර් 25 ට වැඩි පළලක් ඇත්තා වූද රජයේ ඉඩම් ආඥා පනත යටතේ අර්ථකතනය කර ඇති පරිදි යම් පොදු දිය පහරක ඉවුරේ සිට මීටර් 60 ක දුරක්

5. ජලාශයක උපරිම ජල සැපයුම් මට්ටමට වැඩි වූ රක්ෂිත ප්‍රදේශ
6. පුරා වස්තු ආඥා පනත යටතේ නිශ්චය කොට දක්වා ඇති හෝ ප්‍රකාශයට පත් පත් කොට ඇති යම් පුරා විද්‍යාත්මක රක්ෂිතයක්, පුරාණ හෝ ආරක්ෂිත ස්මාරකයක්
7. උද්භිද උද්‍යාන ආඥා පනත යටතේ ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද යම් ප්‍රදේශයක්
8. ඉහත සඳහන් වක් විධි විධානයකට හෝ අදාල නොවන නමුත් හෙක්ටයාර් 04 කට වැඩි ඕනෑම තෙත් බිමක්, තෙත් බිම් ප්‍රදේශයක් හෝ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක්

යනාදි වශයෙන් වූ ප්‍රදේශ මෙසේ තහනම් ප්‍රදේශයන් ලෙස වර්ග කර දක්වා ඇත.

ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ පිළිගත් රම්සාර් තෙත් බිම් වශයෙන් 1991 වසරේදී ප්‍රථම වරට බුන්දල අභය භූමියත් 2001 වසරේදී ආනව්ලුන්දාව තෙත් බිමත් 2003 වසරේදී මාදු ගඟ තෙවන තෙත් බිම වශයෙන් නාමාවලියට ඇතුළත් කර ඇත.

මීට අමතරව ශ්‍රී ලංකා රජය විසින් ජාතික තෙත් බිම් ප්‍රතිපත්තියක් කෙටුම් පත් කරීම සහ ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම ද මෙරට තෙත් බිම් සංරක්ෂණය සම්බන්ධයෙන් ගන්නා ලද වැදගත් පියවරක් ලෙස හැඳින්විය හැක. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, ලෝක සංරක්ෂණ සංගමය සහ අන්තර්ජාතික ජල කළමණාකරණ ආයතනය ඒකාබද්ධ ව්‍යාපෘතියක් හරහා තෙත් බිම් පිළිබඳ පරිඝනක දත්ත පද්ධතියක් හඳුන්වා දීම මේ සම්බන්ධව ගෙන ඇති වැදගත් පියවරකි.

